

บทความทั่วไป

ปักล้านกินข้าวบ้านเจ้าของ: ขบวนการเคลื่อนไหวด้วย วิถีไทยบ้านของกลุ่มคนรักษ์ บ้านเกิด¹

กัลยา จันทร์ทันโว²

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเชพะเรื่อง “ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด จังหวัดเลย ด้วยวิถีไทยบ้าน” ของบัณฑิตอาสาสมัคร รุ่นที่ 47 วิทยาลัยพัฒนาศาสตร์ ปัจจัย อังวาระน์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² บัณฑิตหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความจากผลงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยกินข้าวบ้านเจ้าของ” ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด จังหวัดเลย ด้วยวิถีไทยบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการต่อสู้กับเมืองทองคำของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด จังหวัดเลย ศึกษาวิธีการต่อสู้เรียกร้อง ของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด จังหวัดเลย ใน การต่อสู้กับเมืองทองคำ และ ศึกษาถึงผลที่ตามมาในการเคลื่อนไหว ของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด จังหวัดเลย เพื่อเปิดพื้นที่ให้คนภายนอกได้รับรู้เรื่องราวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด จังหวัดเลย ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ใช้ความเป็น雷霆บ้านใน การต่อสู้กับบริษัททุนที่สร้างความทุกข์ยากให้ประชาชนในพื้นที่ ผู้เขียนได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีศึกษาจากเอกสาร แหล่งข้อมูลที่เคยมีผู้รวบรวมไว้ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และ การสัมภาษณ์เชิงลึก จากการลงพื้นที่ภาคสนามเป็นระยะเวลา 7 เดือน ในฐานะบันทึกต่อสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาที่กลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้อง ดัดค้าน ต่อรอง กับบริษัทเมืองทองคำเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ให้กับผู้คนเกิดของตนเอง พวกราษฎรและเชอพยาภัยปักป้องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนไว้ให้อยู่ถึงรุ่นลูกหลานด้วยวิธีการที่หลอกหลอน โดยใช้ชื่อ “ไทยบ้านชี้ประกอบ” ไปด้วย ระบบการผลิตภาคการเกษตร ประเพณีวัฒนธรรม สำนึกร่วมเป็นเจ้าของ และอัตลักษณ์ตัวตนของคนรักษ์บ้านเกิด เป็นผลให้ได้รับความสนใจสื่อสารณะในวงกว้าง และเกิดแนวร่วมขบวนการเคลื่อนไหวในลักษณะเครือข่าย ทั้งกลุ่มนักศึกษา นักวิชาการ สื่อมวลชน และประชาชนในพื้นที่อื่น ผู้ได้รับความเดือดร้อนจากผลกระทบลั่นเ不像เดียวกัน ในขณะที่บริษัท เมืองทองคำ และภาครัฐ ท่าทีอ่อนลง ประนีประนอม และยอมเจรจามากขึ้น จากเดิมที่เคยมีท่าทีแข็งกร้าว

คำสำคัญ: ข่าวการเคลื่อนไหวทางสังคม ข่าวการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ ข่าวการเคลื่อนไหวทางสังคม

Abstract

The objective of this paper is exploration of Khon Rak Ban Kerd group in Loei province as social movement struggling against mining company, which has made pain to the people in communities, based among Withee Tai Ban methods. Author had participation and collective data from the field work for 7 months as Graduated Volunteer. The result of the study find that the movement pursuing for fairness of development in homeland with several methods. S/he makes the effort to community resource protection transferring to next generation. The Withee Tai Ban's methods established that agriculture production, Tai Ban Tradition-Culture and owner of the land. Tai Ban movement make interesting from students, academics, journalists spending information to the public. The Social networks movement and compromise in re-action of the mining company are consequence of Tai Ban's methods.

Key word: Social Movement, New Social Movement, Life Style Movement, Civil Society

บทนำ

นโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชน มีหลากหลายโครงการที่ส่งผลดีกับชุมชน และก็มีไม่น้อยที่ส่งผลให้เกิดชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน ต้องเปลี่ยนไปตามกระแสของการพัฒนาสร้างความทุกข์ยาก และต้องระดับรายจางสารพิษที่โครงการพัฒนานำเข้าไปทิ้งให้ให้กับคนในชุมชน บ้านนาหนองบงเป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบนโยบายการพัฒนาเมื่อมีเมืองเริ่มท่องคำเข้ามาตั้งในตำบลเขาหลวง เป็นผลจากนโยบายที่มุ่งหมายจะให้เกิดการลงทุนโครงการแร่ข่านในใหญ่ตามภูมิภาคต่าง ๆ และสร้างรากฐานของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

บ้านนาหนองบง หมู่ 3 ตำบลเขาหลวง เป็นชุมชนขนาดกลาง มีบ้านเรือนทั้งหมด 179 หลังคาเรือน อยู่ในเขตการปกครองของตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอ มีระยะทางห่างจากอำเภอ ประมาณ 13 กิโลเมตร หมู่บ้านนาหนองบงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ บ้านนาหนองบงคุ้มใหญ่ และบ้านนาหนองบงคุ้มน้อย สภาพพื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบสูงเชิงเขา ฐานความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง มีรายได้ส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ยางพารา ทำนา ทำไร่ ปลูกข้าวโพด ถั่วเหลือง มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้น นอกจากอาชีพหลักแล้วประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเสริมคือ ขายสลากริน แบ่งรัฐบาล ชาวบ้านนาหนองบงดำรงชีวิตอยู่ด้วยการทำเกษตรกรรมและมีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับป่า ภูเขา แม่น้ำ ประชาชนใช้ประโยชน์จากต้นไม้ในป่า หาอาหารจากแหล่งอาหารบนภูเขา อันได้แก่ หน่อไม้ ผักพื้นบ้าน สัตว์ป่า พืชสมุนไพรต่าง ๆ และใช้น้ำในการทำการเกษตร รวมไปถึงการอุปโภคบริโภคจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติบริเวณรอบชุมชน

ในปี 2549 บริษัทเหมืองแร่ท่องคำก็ได้เริ่มเข้าไปดำเนินกิจการในพื้นที่อย่างเป็นทางการ แต่หลังจากที่บริษัทเข้ามาการดำเนินกิจการ

ได้ไม่นานนักก็เกิดข้อร้องเรียน จากประชาชนในพื้นที่ ทั้งในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม และความวิตกกังวลต่อการปนเปื้อนของสารเคมี แหล่งน้ำ และสารพิษ ที่ใช้ในการผลิตแล้วท่องคำ รวมไปถึงเรื่องของสุขภาพ และต้นทุนทางเศรษฐกิจที่ประชาชนต้องรับภาระมากขึ้น เพราะภูเขาน้ำที่ใช้เป็นแหล่งอาหารหล่อเลี้ยงชีวิตถูกทำลาย แหล่งน้ำธรรมชาติไม่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ดังเดิม

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นน่ามาซึ่งการเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่เพื่อร้องเรียน คัดค้านต่อบริษัททุน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง การเคลื่อนไหวต่อสู้กับบริษัทเหมืองแร่ท่องคำไม่ใช่เพียงแค่ประชาชนในพื้นที่บ้านนาแห่งบึงที่ลูกขี้นมาต่อสู้ แต่ยังรวมถึงประชาชนในพื้นที่อีก 5 หมู่บ้าน ในตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ที่อยู่บริเวณรอบเหมืองแร่ ท่องคำและได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ได้รวมตัวกันในนาม “กลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด” เพื่อลุกขึ้นมาปักป้องบ้านเกิดของตนเอง

สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ที่ประชาชนธรรมด้าผู้ไม่มีอำนาจ ได้ฯ ที่จะต่อรองกับภาครัฐ และอำนาจทุน ต้องหันมาร่วมตัวกันต่อสู้เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินอยู่ต่อไปได้จนถึงรุ่นลูกหลาน ผู้เขียนได้ศึกษากลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด จังหวัดเลย ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movements) ที่ผนวกวิถีความเป็น “ไทยบ้าน” กลมกลืนเข้ากับการเคลื่อนไหวเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและปักป้องสิทธิชุมชน ภายใต้บรรยายกาศของการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ของประชาชนในทุกด้าน อันเป็นผลจากการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ของ คสช. (คณะกรรมการความสงบแห่งชาติ)

แนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดจังหวัดเลย ได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New social movement)

ไชยรัตน์ เจริญสินโภพ (2540) ได้อธิบายสาระสำคัญของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ สามารถแบ่งได้ 4 ประการด้วย กัน ประการแรกขบวนการเหล่านี้ ไม่ได้เคลื่อนไหวบนฐานของชนชั้น ไดเพียงชั้นเดียวอย่าง ขบวนการเคลื่อนไหวในอดีตที่ทฤษฎีมาร์กซิสต์ พยายามอธิบาย ประการที่สองเรื่องที่เคลื่อนไหวเรียกร้องเหล่านี้ ไม่ใช่เรื่อง แคบๆ เกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มอย่างในที่ทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ วิชาชีวศึกษาสรุปว่า ไม่ได้มีความหลากหลายประเดิมมากขึ้น อาทิ สิ่งแวดล้อม เทือชาติ ศาสนา เพศ เป็นต้น ประการที่สามขบวนการเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่ ไม่ได้เรียกร้องผ่านกลไกทางการเมือง หรือภาครัฐ และไม่ได้หวังพึ่ง กลไกตามระบบของรัฐอย่างขบวนการเรียกร้องอย่างในอดีต แต่เคลื่อนไหว เรียกร้องด้วยตัวเอง เนื่องจากไม่เชื่อในความเป็นตัวแทนของพระคยาการเมือง และความเดือดร้อนที่ด้านความสามารถและความจริงใจของรัฐ ประการ สุดท้าย เป้าหมายของการเคลื่อนไหวเรียกร้อง ไม่ใช่เพื่อต้องการช่วงชิง อำนาจ รัฐ อย่างเช่น ขบวนการเคลื่อนไหวในอดีต แต่ต้องการสร้างกรอบ กฎกิจหรือกฎหมายที่ชัดใหม่ในการดำรงชีวิต ตามแนวคิดของเจอร์เก้น ยาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) นักทฤษฎีวิพากษ์สังคม หรือ สองนักทฤษฎี คนสำคัญแห่งสำนักหลังยุคมาวร์กซิสซึม คือ เออนเนสโต ลาคลา (Ernesto Laclau) และ ชองตอล มูฟ (Chantal Mouffe) ที่เรียกว่าการช่วงชิงการนำใน การสร้างคำนิยาม/ความหมายชุดใหม่ให้กับสิ่งที่ต่อสู้เรียกร้อง

ประภาส ปั่นตบแต่ง (2542) ยังได้อธิบายถึงขบวนการสังคมใหม่ นี้เป็นส่วนหนึ่งของประชาสังคม (civil society) ซึ่งสามารถจัดประเภทได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ประชาสัมคมแบบบุญชนนิยม หรือแบบเบญจภาคี คือ กลุ่มที่ มุ่งสร้างความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจ การเมือง สื่อมวลชนและ ประชาชน ลักษณะการทำงานของคนในกลุ่มนี้ จะเน้นไปยังการเวที สมานฉันท์ดำเนินกิจกรรมสาธารณระ อาทิ การพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งผลักดันภาระสำคัญทางนโยบายการเมืองเศรษฐกิจและสังคมการ จัดทำแผนทั้งระดับบุญชน ห้องถิน และระดับชาติ

2. ประชาสัมคมแบบเสรีนิยม หมายถึง การรวมตัวของผู้คน ในลักษณะกลุ่มของค์กร หรือสมาคมภายใต้สังคมที่จัดตั้งขึ้นใหม่และทำ กิจกรรมสาธารณะผ่านการต่อรอง กดดันให้รัฐมีนโยบายสาธารณะเพื่อ เอื้อประโยชน์ก่อให้เกิดข้อดี เช่น การรวมตัวเป็นสมาคมธุรกิจแล้วเข้ามา มีบทบาทในการบูรณาการนโยบายสาธารณะผ่านคณะกรรมการร่วมรัฐและ เอกชน (กรอ.)

3. ประชาสัมคมแบบขบวนการทางสังคมแบบใหม่ เป็นการ ปราศจากตัวของการรวมตัวของเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน เช่น สมัชชาคนจน สมัชชาเกษตรกรรายย่อย รวมทั้งเครือข่ายองค์กรชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม ลักษณะของการทำงานของคนในกลุ่มนี้ คือ การขัดแย้งกับรัฐ ต่อรองกับรัฐ เคลื่อนไหวทางการเมือง

ขณะที่ สามชาย ศรีสันต์ (2558, น. 16-17) เสนอการวิเคราะห์ ขบวนการเคลื่อนไหวที่เรียกว่า สนนามวิทกรรม (discursive filed) โดย เสนอให้วิเคราะห์เพื่อค้นหารูปแบบการใช้ชีวิต ภายใต้ข้อจำกัด และโอกาส ของแบบแผนทางสังคมที่กำรงอยู่ ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวจะต้องเผชิญ รูปแบบการใช้ชีวิตต่างกัน ที่เป็นแบบเรียบง่ายที่สุดของการสร้างกิจกรรม เคลื่อนไหวในชีวิตประจำวัน ที่จะต้องให้เห็นถึงรสนิยม ทั้งการใช้เวลาว่าง การแต่งกาย การสร้างและ การใช้ภาษา ตลอดจนการบริโภค รูปแบบ (style) ที่ปรากฏในขบวนการเคลื่อนไหวซึ่งเป็นการประทับประทวนกันระหว่างแบบ

ปฏิบัติทางสังคมในบริบทห้องถินที่ดำรงอยู่ก่อนหน้ากับการก่อรูปขึ้นของเด็กใน (framing) ของขบวนการเคลื่อนไหว

2. มิติวัฒนธรรมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

นลินี ตันธุวนิตร์ (2551) ได้อธิบาย มิติวัฒนธรรมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมไว้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวของสังคมไทย ลิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นเสียงต่อต้านของผู้คนในพื้นที่ที่มีหรือ จะมีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ริบิมโดยภาครัฐ เป็นเสียงที่ปั่งบอกรสึ่งผลกระทบและความห่วงใยต่อผลที่อาจจะเกิดขึ้นของโครงการพัฒนา ประเด็นหลักที่การต่อสู้นำเสนอคือ การเรียกร้องให้หันมาให้ความสนใจกับวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิน ที่กำลังถูกทำลายลงอย่างไม่ยั่งยืน สาธารณะ (ไม่ใช่รัฐ) ได้กล่าวมาเป็นเป้าหมายในการสร้างความเข้าใจ สาธารณะจึงนับเป็นคู่สนทนากู้ใหม่ของการเคลื่อนไหว

การต่อสู้กับโครงการพัฒนาของรัฐไม่ใช่เพียงจะเกิดขึ้น แนวทางการพัฒนาของรัฐได้สร้างความไม่มั่นคงให้กับผู้คนในห้องถินอย่างมหาศาล และยังทบทวีขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ทุกอย่างได้ถูกลายลบเป็นทุนไปทั้งหมด ไม่เว้นแม้แต่ทรัพยากรธรรมชาติ และชีวิตของผู้คน มิติวัฒนธรรมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวที่ใช้ประเด็นทางวัฒนธรรมเป็นประเด็นการต่อสู้ โดยช้าชุมชน/ภาคประชาสังคมนำประเด็นทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับ วิถีชีวิต อัตลักษณ์ พิธีกรรม และความเชื่อ นิยามคำว่า “วัฒนธรรม” ว่าหมายถึง ปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์ที่สืบทอดและสร้างความหมาย เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม คิลปะ ความรู้ท้องถินและทรัพยากรท้องถิน เรื่องเล่า ชีวิตประจำวัน การนำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ใน การเคลื่อนไหวในที่นี้ จึงหมายถึงการนำความเชื่อ พิธีกรรม ชีวิตประจำวัน และวัฒนธรรมท้องถินต่างๆ มาเป็นประเด็นนำไปสู่การคัดค้านการกระทำของรัฐที่ไม่เป็นธรรมกับท้องถิน

3. การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิในรูปแบบการใช้ชีวิต (lifestyle rights movement)

สามชาย ศรีสันต์ (2558) ได้อธิบายถึงขบวนการเคลื่อนไหวในรูปแบบการใช้ชีวิต ว่าเป็นแนวคิดที่พัฒนาต่อเนื่องมาจากขบวนการเคลื่อนไหวแนวใหม่ (new social movement) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การนำรูปแบบการใช้ชีวิตมาใช้เป็นกลยุทธ์ของการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง 2) มีจุดศูนย์กลางของบทบาทของนารอญี่ที่อัตลักษณ์ 3) มุ่งเผยแพร่ขยายรูปแบบการใช้ชีวิตของกลุ่มอัตลักษณ์เฉพาะให้ได้รับการยอมรับในเชิงโครงสร้าง ขบวนการเคลื่อนไหวรูปแบบการใช้ชีวิตเป็นการใช้ชีวิตของปัจเจกบุคคลที่ถูกผูกมัดเข้ากับขบวนการเคลื่อนไหว เป็นการเคลื่อนไหวซึ่งเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

4. ขบวนการเคลื่อนไหวด้วยวิถีไทยบ้านในฐานะการเคลื่อนไหวของรูปแบบการใช้ชีวิต

วิถีไทยบ้าน ที่ใช้ในบทความนี้ หมายถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทย ที่สืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนั้นก็คือ ความรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ในทุกชุมชนทุกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นความรู้เรื่องการทำไร่ทำนา ดินฟ้าอากาศ การทอผ้า ยาพื้นบ้าน การสร้างบ้านเรือน ประเพณี ความเชื่อ กภภะเบี่ยบของหมู่บ้าน ประวัติความเป็นมา ซึ่งมีทั้งความรู้ที่เป็นเรื่องของคนกับธรรมชาติ คนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ความรู้เหล่านี้ถูกสร้างขึ้น ทบทวน และตรวจสอบให้ถูกต้องซ้ำแล้วซ้ำเล่าจากการสังเกต ลองผิดลองถูก และนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันของชาวบ้านตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ตายายเรื่อยมาถึงรุ่นปัจจุบันจนได้มาซึ่งความรู้ ข้อปฏิบัติ และเครื่องมือที่มีคุณค่า (องค์กรแม่น้ำเพื่อชีวิต, 2555) ขณะที่คนอีสาน เมืองเลย ให้ความหมายของ “ไทยบ้าน” ว่าเป็น คนในหมู่บ้าน เป็นกลุ่มพวกร่วมกันที่ใช้ภาษา วัฒนธรรมร่วมกัน คำนึงถึงความผูกพันระหว่างคนกับถิ่นที่อยู่ในลักษณะสำนึกรัก

องค์กรแม่น้ำเพื่อชีวิต (2555)

จากวิถีไทยบ้านในเรื่องของความรู้ท้องถิ่น ความผูกพันกับถิ่นที่อยู่ ทำให้เกิดการนิยามความหมายของ ขบวนการเคลื่อนไหวแบบวิถีไทยบ้าน คือ ขบวนการการเคลื่อนไหวของคนธรรมชาติที่ใช้วิถีชีวิต ความรู้ท้องถิ่น ความเชื่อ ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรมมาเป็นประเด็นนำในการเคลื่อนไหว ต่อสู้เพื่อปักป้องทรัพยากรหรือความเป็นท้องถิ่นของตนเองให้ดำรงอยู่ต่อไป ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวด้วยวิถีไทยบ้านของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดในบทความนี้ แบ่งได้เป็น 4 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นแรก ระบบการผลิตทางการเกษตร เป็นการนำวิถีการผลิตมานำเสนอในการเคลื่อนไหว โดยแสดงความเปลี่ยนแปลง ของการผลิต หลังจากมีการเข้ามาของเหมืองแร่ท่องค้ำ การผลิตจากเพื่อการบริโภค ถูกเปลี่ยนเป็นการผลิต เพื่อขาย

ประเด็นที่สอง เป็นเรื่องของการใช้งานบุญประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อเพื่อจัดกิจกรรมในการเคลื่อนไหว และระดมทุนเพื่อหาเงินทุน สนับสนุนการเคลื่อนไหว นอกจานี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนข้างนอกได้ เข้ามาล้มผั้พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และเรียนรู้ถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้าน กับการใช้ชีวิตประจำวันกับความเสี่ยงในเรื่องของสารพิษปนเปื้อนอีกด้วย

ประเด็นที่สาม คือสำนึกรความเป็นเจ้าของ ซึ่งเป็นการบอกรความ เป็นเจ้าของพื้นที่และทรัพยากร โดยการทุ่มเทชีวิตเพื่อที่จะปักป้องทรัพยากร ที่ตนเองเป็นเจ้าของเอาไว้ และการแสดงละครเวที่ผ่านเรื่องราวความผูกพัน ความเป็นเจ้าของทรัพยากรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประเด็นสุดท้าย เป็นการสร้างอัตลักษณ์ เพื่อให้เป็นที่จดจำความ เป็นที่บ้านของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดที่จะสืบสานให้คนภายนอกได้รับรู้ถึงการ ต่อสู้เคลื่อนไหวเพื่อปักป้องทรัพยากร

เหมืองแร่ทองคำกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

หลังจากที่บริษัททุนได้ดำเนินกิจการเหมืองแร่ทองคำอย่างเป็นทางการในปี 2549 และดำเนินกิจการได้ประมาณ 2 ปี ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงกับชุมชนรอบเหมืองแร่ทองคำ ซึ่งปรากฏการณ์ให้เห็นดังนี้

1. สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ประชาชนในพื้นที่กลับพบว่า สภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อาทิ ภูเขาราบอน ในอดีต ภูเขาราบอนมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์นานาชนิด สภาพในปัจจุบัน ไม่พบต้นไม้ใหญ่ และสัตว์ป่า มีความกว้างขวางของต้นหญ้าแห้ง บนภูเขามีบ่อน้ำ ลึกลึกลงไปในภูเขาราบอน ไม่สามารถเดินทางไปได้ แต่ก็ต่างจากภูเขาราบอนมากนัก พบร่องน้ำที่เป็นพื้นที่ทำเหมืองในปัจจุบันก็ไม่ได้แตกต่างจากภูเขาราบอนมากนัก พบว่าบนภูเขาราบอนมีสภาพแห้งแล้ง เหี่ยวเฉา รกร้าง มีการปรับปรุงบ่อที่เก็บสารเคมีใหม่เป็นบ่อกว้าง ๆ และมีกองหินทึ่งจำนวน ภูเขาราบอน 2 เดย์เป็นเหมือนชีวิตของชุมชน ผู้คนเคยใช้เป็นแหล่งอาหารในการดำรงชีพทั้ง ผักภูเขา ผักหานาม หน่อไม้ สัตว์ป่า ตอนนี้มีสภาพเสื่อมโทรมไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ ร่องรอยที่เหลือไม่ต่างจากสุสานร้างที่เต็มไปด้วยสารพิษอยู่เหนือชุมชน

ในปี 2551 จังหวัดเลยได้มีการตั้งคณะกรรมการเก็บตัวอย่างน้ำ เพื่อตรวจสุขอนามัย ตรวจสอบ และวิเคราะห์คุณภาพ น้ำบริเวณรอบเหมือง โดยผลการวิเคราะห์พบว่า มีสารน้ำ แคลเมียม และแมงกานีสเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จึงมีการประกาศไม่ให้ประชาชนนำน้ำมารดมกินโดยตรง ปัจจุบัน หรือประกอบอาหาร จนกว่าจะมีการแก้ไขปรับปรุงคุณภาพน้ำ นอกจากนี้ยังส่งผลทำสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำมีขนาดเล็กลง และมีร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ อีกทั้งมีการลดลงของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในน้ำด้วย ในส่วนของดินมีการตรวจสอบสารโลหะหนัง ในตะกอนดินของพื้นที่ทำการเกษตรของประชาชนรอบเหมือง

ท่องคำ รวมไปถึงตุกอกนิดนิขของบ้านประชาชนที่ได้รับดินจากการเปิด
หน้าดินของบริษัทเหมืองทองคำ มีการสำรวจพื้นที่และสารโลหะหนัก
ในปริมาณที่สูงมาก และมีในหลาย ๆ จุดเกินกว่าค่ามาตรฐานคุณภาพดิน

2. ด้านสังคม

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านของสังคม เป็นเรื่องราวของ
ความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อเมืองแร่เข้ามาในตำบล คนใน
ชุมชนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือฝ่ายที่เห็นด้วยกับการมีเหมืองอยู่ในพื้นที่จำนวน
5 หมู่บ้านที่ชาวบ้านเรียกว่าเขตโขนบนของตำบลเขาหลวง และฝ่ายไม่เห็น
ด้วย 6 หมู่บ้านในเขตโขนล่าง เช่นเดียวกับสมาคมชาวองค์การบริหารส่วน
ตำบลที่แยกออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายประธานสภา และฝ่ายนายกองค์การ
บริหารส่วนตำบล ความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ได้เป็นการใช้กำลังประทักษิณ แต่เป็น
ความหวาดระแวงและพยายามหาข้อธุรกิจในการเคลื่อนไหวต่อสู้กับฝ่าย
ตรงข้าม ทำให้มีภารกิจกรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นไม่สามารถทำร่วมกันได้
ความขัดแย้งนี้ยังทำให้ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์โดยรวมของ
ประชาชนในตำบลเขาหลวงไม่สามารถดำเนินไปได้ เช่น เรื่องนโยบายท้องถิ่น
การจัดสรรงบประมาณ เป็นต้น

3. ด้านการผลิตและสภาพความเป็นอยู่

สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านบริเวณรอบเหมืองทองคำในช่วง
แรกของการดำเนินกิจการเหมืองแร่ทองคำคือ ชาวบ้านต้องเผชิญกับเสียงดัง
จากการระเบิดและฝุ่นควัน

ผลกระทบเรื่องต้นทุนเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้น เพราะต้องซื้อ
อาหารและน้ำบริโภคซึ่งในช่วงแรกชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่ซื้อน้ำบรรจุขวด
เพื่อการบริโภค นอกจากนี้มีประชาชนบางส่วนหันไปดื่มน้ำฝน แทนการ
บริโภคน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ แต่หลังจากที่สาธารณสุขจังหวัดเลย
ได้การออกมาประกาศเตือนให้ระมัดระวังการใช้น้ำอุปโภคบริโภคใน ตำบล

ເຂົາຫລວງ ເນື່ອມາຈາກພບສາວຫຼຸງ ແມ່ງການຟີ ແລະ ແຄດເມື່ອມ ໃນບວນມານສູງ ເກີນຄ່າມາຕຽບສູານ ທຳເກີນຂ້າວບ້ານໃນພື້ນທີ 6 ມູນັນ ຖຸກທັງຄາເຮືອນຕ້ອງຫຸ້ອນ ນໍ້າໃນກາບບົງກາດ ຂ້າວບ້ານຈຳນວນມາກີ່ເຄຍຈັບສັດວົນໜ້າ ເກັບຜັກຕາມລຳຫວຍບົງກາດ ແລະ ປຸລູກຜັກໄວ້ຮັບປະທານເອງ ເປີ່ຍິນແປລັນມາເປັນຫຸ້ອນ ທາຈາກຕົດລາດ ເພຣະຫວາດກັບຕໍ່ອັນຕຽມຈາກກາຮປັນເປົ້ອນ ຍັງຄົງເລື້ອຂ້າວບ້ານເພີ່ມເລັກນ້ອຍທີ່ຍັງຄົງປຸລູກຜັກໄວ້ຮັບປະທານເອງ ແລະ ຈັບສັດວົນໜ້າຈາກ 3 ລຳຫວຍໃນພື້ນທີ່ມາຮັບປະທານ

ເພື່ອໂນມ (2557) ອ້າງໃນງານວິຊຍ້ດ້ານເຄຮີຍສູາສາສຕ່ວົງຂອງ ກາງຈູນາ ຍາອຸດ ໄດ້ຊື້ເກີນວ່າ ຂ້າວບ້ານໃນພື້ນທີ່ມີຮາຍຈ່າຍເພີ່ມຂຶ້ນ ດັ່ງຕໍ່ອັປິນ

(1) ຕັ້ນທຸນນໍ້າດື່ມ: ຮ້ອຍລະ 98.57 ຂອງຄົນໃນພື້ນທີ່ ຜູ້ນໍ້າບຽງຂວາດດື່ມ ແລະ ຮ້ອຍລະ 1.43 ທັນໄປດື່ມນໍ້າຝັນ ຈາກເດີມທີ່ເຄຍດື່ມນໍ້າຈາກແລ່ລ່ວ່ນໍ້າຮຽມຊາດີ ເຊັ່ນ ລຳນໍ້າຍ່ອຍ ຫ້ວຍຜູກ ແລະ ຫ້ວຍເຫັນກົດ

(2) ຕັ້ນທຸນນໍ້າໃໝ່ໃນຄວາເຮືອນ: ຮ້ອຍລະ 72.86 ປະເທດເລີກໃຫ້ນໍ້າປ່ອເດີມ ໂດຍເປີ່ຍິນມາຂຸດປ່ອໃໝ່

(3) ຕັ້ນທຸນດ້ານອາຫານ: ຈາກເຄຍຈັບສັດວົນໜ້າ ແລະ ປຸລູກຜັກຮັບປະທານເອງ ຄົງເລື້ອປະເທດໃນພື້ນທີ່ເພີ່ມ 8.57 ທີ່ຍັງປຸລູກຜັກຮັບປະທານ ໂດຍກຸລຸມທີ່ຫລືກເລີ່ຍເຫື່ອວ່າແລ່ລ່ວ່ນໍ້າໃຫ້ໃນກາຮເກະທຽມກີກາຮປັນເປົ້ອນ ໃນດ້ານເນື້ອສັດວົນ ຮ້ອຍລະ 80 ເລີກຈັບສັດວົນໜ້າຈາກລຳນໍ້າຫວຍ 3 ແກ່ງໃນພື້ນທີ່ ເພຣະຫວາດກັບຕໍ່ອັນຕຽມຈາກສາຮໄລທະໜັກ ແລະ ຮ້ອຍລະ 100 ຂອງປະເທດໃນພື້ນທີ່ ຮະບຸວ່າ ຕ້ອງຫຸ້ອຜັກ ແລະ ເນື້ອຈາກຕົດລາດ ແລະ ຮ້ານຄ້າໃນຊຸມໝາຍ

ສໍາຫັບຜລກຮະທບເວົ້ວສຸຂພາພຂອງຄົນໃນຊຸມໝາຍ ພບວ່າມີສາຮໄຊຍາໃນດີສະສົມໃນຮ່າງກາວຂອງປະເທດລາຍງາຍ ໂດຍໃນເດືອນຮັນວາຄມ 2550 ໂຮງພຍາບາລວງສະພຸງ ໄດ້ດຳເນີນກາຮເຈາະເລືອດປະເທດໃນ 6 ມູນັນຈຳນວນ 279 ຄນ ເພື່ອສຸມຕັນຮັກໝໍບ້ານເກີດ ພັດກາຮຕ່າງໆ ມີສາຮໄຊຍາໃນດີໃນເລືອດຂອງປະເທດກຸລຸມຕ້ວອຍ່າງ 54 ຮາຍ ແລະ ພບວ່າມີຄ່າເກີນ

มาตรฐาน 20 ราย และตั้งแต่เมื่อเริ่มดำเนินการ ประชาชนในพื้นที่มีอาการภาระพิษจากสารเคมีเพิ่มขึ้น มีอาการโดยทั่วไปคือ ปวดหัวเรื้อรัง ปวดตา เวียนหัว หน้ามืด และผื่นคันที่ผิวนัง นอกจากนี้ยังมีคนที่มีอาการแขนขาอ่อนแรง จนเดินไม่ได้อีกหลายราย และไม่ใช่เพียงสุขภาพกายเท่านั้น ที่ประชาชนในพื้นที่ได้รับ เดยังมีความเสียหายทางสภาพจิตใจของประชาชน เพราะต้องทนอยู่กับความความหวาดวิตก และความเสี่ยงต่ออันตรายที่จะได้รับ ในช่วงหลังที่มีการเคลื่อนไหวของคนในพื้นที่ ชาวบ้านยังต้องเผชิญกับการถูกทำร้ายร่างกาย การถูกข่มขู่ คุกคาม ติดตามจากคนแปลกหน้าที่เข้ามาสร้างความหวาดกลัวในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านหลบๆ ครอบครัวอยู่ในสถานการณ์ที่ตึงเครียดและกดดัน ซึ่งส่งผลในการบั้นทอนสภาพจิตใจของประชาชนในพื้นที่ นำมาซึ่งความเจ็บป่วยทั้งร่างกาย และจิตใจ

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนร้ายบ้านเกิด

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน 6 หมู่บ้าน ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย นั้นทำให้การดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ไม่เหมือนเดิม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนที่เคยอยู่อย่างสงบสุข ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้เหมือนเดิม จึงเกิดการเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่เพื่อร้องเรียนความไม่เป็นธรรมจากการดำเนินกิจการคัดค้านการข้อประทานบัตรเพิ่มเติม³ และรวมไปถึงการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ และพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ จากบริษัททุนและหน่วยงานต่างๆ

³ ในปัจจุบันบริษัทได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการในพื้นที่บวิเวณภูเขาร่องบ้านและภูเขาก้าฟ้า เป็น 2 ใน 3 ที่เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชาวบ้าน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีความพยายามจะขอขยายประทานบัตรเพิ่มเติมในบริเวณภูเหล็ก ซึ่งเป็นภูเขาลูกลูกห้วยที่เป็นหัวใจสำคัญของในการดำรงชีวิตของชาวบ้านบวิเวณรอบเหมืองเพราเป็นแหล่งอาหาร ตามธรรมชาติของชุมชน ชาวบ้านมีความวิตกกังวลว่าหากบริษัทเหมืองได้รับสัมปทานบริเวณภูเหล็ก ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรถจะหายไป

ของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง การเคลื่อนไหวของประชาชนในพื้นที่ 6 หมู่บ้าน ในตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี 2551 โดยมี จุดมุ่งหมายของกลุ่มที่สำคัญในขณะนั้น คือ

1. คัดค้านกฎหมายแร่และความไม่เป็นธรรมจากการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่ท่องคำ
2. คัดค้านการขยายป่าตราชิมพ์ที่ทำให้ชีวิตของชาวบ้านกับทรัพยากรในท้องถิ่นแยกขาดออกจากกัน
3. เรียกร้องให้รัฐแสดงความรับผิดชอบในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และเรียกร้องให้มีการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจการเหมืองแร่ท่องคำ

ในระยะเวลาต่อมา การเคลื่อนไหวยังคงดำเนินการต่อเนื่อง โดยการใช้ชุมชนวิถีต่าง ๆ ทั้งการเรียกร้องผ่านกระบวนการของรัฐ และเรียกร้องผ่านเวทีสาธารณะที่บริษัทหรือหน่วยงานจัดขึ้น แต่ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงยังคงอยู่และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทเหมืองแร่ท่องคำ ไม่ใช่เพียงประเด็นของทรัพยากร และประเด็นผลกระทบเกิดขึ้นอีกต่อไปเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตจากการถูกข่มขู่ ทำร้ายร่างกายประชาชนในพื้นที่ การฟ้องร้องคดีชาวบ้าน ที่เป็นเพียงชาวไร่ชาวนาธรรมดาและเรียกร้องค่าเสียหาย อาทิ ฟ้องคดีแพ่ง 859 ฐานความผิดละเมิด เรียกค่าเสียหาย 50 ล้านบาท และคดีแพ่ง 974 ฐานความผิดละเมิด เรียกค่าเสียหาย 70 ล้านบาท เป็นต้น และยังมีคดีความอื่น ๆ รวมแล้วเป็นจำนวนกว่าร้อยล้านเพียงเพื่อต้องการหยุดการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน ทำให้กลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดต้องทนทวนจุดมุ่งหมายใหม่ในการเคลื่อนไหว เพื่อตอบโต้การกระทำของบริษัททุน การกระทำข้างต้นที่บริษัทเหมืองแร่ท่องคำกระทำต่อชาวบ้านทำให้กลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพิ่มขึ้นอีกคือการ “ปิดเหมืองฟันฟู” ทรัพยากรธรรมชาติ

ให้คืนกลับมา (สนทนากลุ่มยอด โดยนักศึกษาต่างชาติจากสหรัฐอเมริกา
วันที่ 17 พฤษภาคม 2558)

รูปแบบ วิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาหลายครั้งการเคลื่อนไหวมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนไปตาม ครอบของกฎหมาย และนโยบายของภาครัฐที่มีการเปลี่ยนผ่านมาประมาณ 5 รัฐบาล แต่รัฐบาลที่ส่งผลให้ยุทธวิธีในการเคลื่อนต้องเปลี่ยนแปลงไปมากที่สุด คงหนีไม่พ้นรัฐบาลของคณะรัฐความสงบแห่งชาติ (คสช.) จากการนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มีความพยายามจะจัดระเบียบบ้านเมืองให้มีความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นอุปสรรคที่ทำให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดในการต่อสู้กับบริษัทเหมืองแร่ ท่องคำ ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อไม่ให้เสื่อมต่อการกระทำผิดตามกฎหมาย ซึ่งวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดทั้งก่อนและหลังการรัฐประหาร 24 พ.ค. 2557 มีดังต่อไปนี้

1. การเคลื่อนไหวด้วยการยื่นหนังสือถึงหน่วยงานต่างๆ

การยื่นหนังสือถึงหน่วยงานต่างๆ นั้นได้มีการทำก่อนหน้าที่จะมีการรวมกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดแต่เป็นในลักษณะของตัวแทนของชุมชนไม่ใช่ในนามกลุ่ม แต่เมื่อมีการรวมตัวกันจนเกิดกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดแล้ว การเคลื่อนไหวของกลุ่มจึงเริ่มด้วยการยื่นหนังสือร้องเรียนถึงหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับจังหวัด ภูมิภาค และในระดับประเทศ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงองค์กรอิสระ และองค์กรระหว่างประเทศอีกด้วย ใน การยื่นหนังสือจะมีการใช้ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มเพื่อป้องกันที่มาของหนังสือว่ามาจากกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด และทุกครั้งจะมีการทำสำเนาหนังสือเพื่อเก็บเอาไว้เป็นหลักฐานของกลุ่มและเพื่อให้สามารถติดตามหนังสือ ในการนี้ที่ยื่นหนังสือเป็นเรื่องสำคัญเว่งด่วนได้ (นางสาวภทราชรานน์ แก่งจำปา. สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2559)

2. การเคลื่อนไหวโดยมวลชน

การรวมตัวกันของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดนั้นในช่วงแรก ๆ มวลชนยังไม่มีความหนาแน่นมากนัก แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง และการประการเดือนจากหน่วยงานต่าง ๆ ถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการรวมตัวกันจนเป็นพลังมวลชนจำนวนมากที่ลุกขึ้นมาต่อสู้กับบริษัทเหมืองแร่ท่องคำ การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดที่ทำให้เห็นถึงความชัดเจนในเรื่องของมวลชน

ในช่วงก่อนการรัฐประหารนั้นการเคลื่อนไหวด้วยมวลชนของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดมีความเข้มข้นมาก เพราะอยู่ในช่วงที่มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกต่าง ๆ มีการใช้อุปกรณ์ทั้งรถติดเครื่องเสียง ป้ายรณรงค์ และการใช้คำพูดด่าทอบริษัทเหมืองแร่ท่องคำรวมถึงภาครัฐที่ขัดขวางการชุมนุมของชาวบ้าน บางครั้งมีการประทักษิณ แต่ไม่ได้มีความรุนแรง แต่สิ่งที่สะท้อนกลับมาจากการแสดงออกดังกล่าว คือมุ่งมองของภาครัฐต่อชาวบ้านว่า เป็นพวกหัวรุนแรง ทำให้ทุกครั้งที่มีการเคลื่อนไหว ภาครัฐจะลักดักกันไม่ให้ชาวบ้านรวมตัวกันไปปะทะในสถานที่ต่าง ๆ อย่างไรก็ตามในมุมของชาวบ้านพวกรเข้าต้องการบอกรักษ์สิ่งที่พวกรเข้าทำเป็นเพราะพวกรเป็นผู้ได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรง และเป็นเจ้าของทรัพยากรจึงต้องการจะเรียกร้องให้มีการเยียวยาจากผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมไปถึงต้องการที่จะปักป้องสิทธิชุมชน ปักป้องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเท่านั้น ไม่ได้ต้องการที่จะสร้างความเดือดร้อน หรือต่อต้านอำนาจใด ๆ ของภาครัฐ

สิ่งที่ชาวบ้านทำเป็นการปักป้องชุมชนของตนเอง โดยการเรียกร้องผ่านกระบวนการของรัฐ แต่เมื่อรัฐไม่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้ ชาวบ้านจึงต้องปรับยุทธวิธีจากการเรียกร้องต่อรัฐมาเรียกร้องต่อสังคม เมื่อพวกรเข้าเป็นเพียงแค่คนธรรมดามีอิสระ ไม่มีอำนาจทางการเมือง เพราะทุกคนล้วนแต่เป็นชาวไร่ ชาวนา สิ่งที่พอกจะเป็นอาชญากรรมที่จะสร้างอำนาจใน

การต่อรองได้คือ พลังมวลชนของชาวบ้านทุกคนประกอบความรู้ที่จะช่วยกันระดมความคิดออกมายในรูปแบบของการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะต่อสู้กับบริษัทเหมืองแร่ทองคำ (นางพรทิพย์ หงษ์ย. สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2559)

3. กำแพงใจ

สืบเนื่องจากการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อกำหนดขอบเขตและแนวทางประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (Public Scoping) ที่จัดโดยบริษัทเหมืองแร่ทองคำ ทั้งที่ตัวจังหวัดเลย และที่ตำบลนำไปง เพื่อขอขยายพื้นที่การประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำทำให้กลุ่มคนรักษาบ้านเกิดต้องหันกลับมาทบทวน และปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรหากมีการขยายพื้นที่ได้จะต้องมีการขนสารเคมีเข้ามายังในชุมชนอีก แม้ว่าจะมีการขยายพื้นที่ในชุมชนอื่นบ้านนาหนองบงและอีก 5 หมู่บ้านก็ยังคงเป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบอยู่ เพราะชุมชนบ้านนาหนองบงเป็นที่ตั้งของโรงงานและโรงแต่งแร่ จากสิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการระดมความคิดจนเป็นที่มาของการขัดขวางการขนสารเคมีเข้าออกภัยในชุมชนที่เรียกว่า “กำแพงใจ” โดยกำแพงใจมีการสร้างขึ้นทั้งหมด 3 ครั้ง

กำแพงใจครั้งที่ 1 สร้างขึ้นโดยใช้ (กำแพงอิฐบล็อก) เพื่อปิดกั้นไม่ให้มีการขนส่งสารเคมีและทองคำออกจากโรงแต่งแร่ฯ แต่ยังคงเปิดเส้นทางให้สัญจร ซึ่งต่อมาขยายชุดดำเนินการกำแพงใจลงในยามวิกาล

กำแพงใจครั้งที่ 2 เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2556 ชาวบ้านร่วมกันก่อสร้างกำแพงใจครั้งที่ 2 โดยการวางแผนท่อปูนซีเมนต์ 11 ห้องเป็นกำแพงกันไฟ ครั้งนี้ถูกนายกฯ ของต.เขาหลวงยกกำลังมาทำลายท่อ กำแพงใจครั้งที่ 2 ด้วยรถไถโดยมีกองกำลังตำรวจ 100 นายให้การอำนวยความสะดวก กำแพงใจครั้งที่ 3 ชาวบ้านสร้างขึ้นเป็นกำแพงโครงเหล็ก แม้จะถูกทำลายลงถึง 2 ครั้งในเวลาใกล้เคียงกัน แต่ประชาชนกลุ่มคนรักษาบ้านเกิดยังไม่ยอมแพ้ สร้างกำแพงใจครั้งที่ 3 ขึ้นทันทีหลังจากมีการทำลายกำแพง

ครั้งที่ 2 แต่ในคืนวันที่ 15 จนถึงเช้า 16 พฤษภาคม 2557 เกิดเหตุการณ์ กองกำลังชายชายนครรัฐมอญกว่า 300 คน ปิดล้อมหมู่บ้านนาหนองบง ทำลายกำแพงใจ และทำร้ายประชาชนบาดเจ็บ และขันข้ายายเรือโดยรถบรรทุก จำนวน 15 คัน เหตุการณ์นี้สร้างความเจ็บปวดให้ทั้งแกนนำและชาวบ้าน ทุกคนเป็นอย่างมาก (นายสุรพันธ์ รุจิชัยวัฒน์. สัมภาษณ์ 6 เมษายน 2559.
นางมล คุณนา.สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2559)

4. การเคลื่อนไหวต่อสู้กับคดีความ

คดีความของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด เริ่มต้นมีการฟ้องตั้งแต่ ปลายปี 2554 แต่การฟ้องคดีที่เริ่มเป็นข้อพิพาทขัดแย้งอย่างหนักระหว่าง บริษัทเหมืองกับกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด เริ่มหลังจากที่มีการสร้าง กำแพงใจ เป็นความร่วมมือร่วมใจของประชาชนบ้านนาหนองบง และอีก 5 หมู่บ้านที่ слободненский แรงงาน แรงใจก่อสร้างขึ้นกำแพงบริเวณสี่แยกบ้านนาหนองบง คุ้มน้อย โดยเป้าหมายของการสร้างกำแพงใจคือเพื่อปิดกั้นไม่ให้มีการขนส่ง สารเคมี และทองคำเข้าออกจากโรงแต่งแร่ ถึงแม้ว่าจะปิดการสัญจรบริเวณ สี่แยกทางเข้าเหมือง โดยกำแพงใจมีการสร้างขึ้นมาถึง 3 ครั้ง ซึ่งหลังจากมี การสร้างกำแพงใจขึ้นก็มีการฟ้องร้องคดีความตามมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน รวมๆ แล้วกว่า 19 คดี การต่อสู้เรื่องคดีความได้รับความช่วยเหลือจากทนาย ความหลายๆ องค์กรมาช่วยดูแลเรื่องคดีความให้ชาวบ้าน ซึ่งผลของการ ที่ชาวบ้านถูกฟ้องคดีความมากมาย มีชาวบ้านหลายๆ คนมีความกลัวว่า จะถูกฟ้องคดีความและไม่กล้าที่จะแสดงตัว หรืออุกมาრ่วมเคลื่อนไหวกับ กลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด แต่สำหรับมวลชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะบ้านนาหนองบง ทุกคนยังพร้อมใจกันต่อสู้ไม่ท้อถอยแม้จะถูกฟ้องคดีความเรียกว่า ค่าเสียหายหลายสิบล้าน (นางสาวภัทรารณ์ แก่งจำปา. สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2559)

5. ข้อบัญญัติชุมชน

ข้อบัญญัติชุมชนเป็นการเคลื่อนไหวที่ต้องการให้บริษัทเหมืองยกมรับภาระเบี่ยงของชุมชน และเป็นการป้องกันไม่ให้บริษัทเหมืองขันสารเคมีอันตรายวิ่งผ่านถนนของชุมชน ถือเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อปักป้องภัยันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับคนในชุมชน ข้อบัญญัติของชุมชนเป็นมติรวมกันของประชาชน 6 หมู่บ้านรอบเหมือง ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่และภาระเบี่ยงของหมู่บ้านที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม ข้อบัญญัติชุมชนนี้ประชาชนได้ส่งให้ทาง อบต. ก่อนที่จะนำมายกปฏิบัติ โดยข้อบัญญัติชุมชน ได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อ วันที่ 3 สิงหาคม 2556 สารสารสำนักบัญชีชุมชน ได้ประกาศใช้ของรับรองที่วิ่งบนถนนชุมชนต้องไม่เกิน 50 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ห้ามรถบรรทุกประเภทที่เสียงดังเกิน และในยามวิกาล ตั้งแต่เวลา 20.00 น. น้ำหนักบรรทุกรถทุกประเภทบรรทุกน้ำหนักวิ่งบนถนนชุมชนได้ไม่เกิน 15 ตัน และห้ามรถบรรทุก ที่บรรทุกสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อ คน สัตว์และสิ่งแวดล้อมใช้ทางชุมชนก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน (นายสุรพันธ์ รุจิรย์วัฒน์ สมภพ 6 เมษายน 2559)

6. กองทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหว

กองทุนในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด เป็นกองทุนที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นวัตถุดิบแปรรูปออกมารูปผลิตภัณฑ์เพื่อส่งขายนำเงินรายได้ส่วนหนึ่งหักเข้าเป็นเงินกองทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด กองทุนต่าง ๆ ล้วนเป็นการนำสิ่งที่มีอยู่ แล้วนำมาประยุกต์กับความรู้ของท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา เพื่อทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้แก่ต้นเองและเกิดปัจจัยชนิดต่อชุมชน ซึ่งกองทุนของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด ได้แก่ กองทุนผ้าฝ้ายไร้สารพิษ และกองทุนเรื่องกล้วย ๆ ช่วยคดีความ เป็นต้น (นางระนอง กองแสง. สมภพ 5 เมษายน 2559)

7. งานบุญภับฟ้าต่อชะตาภูชาปีบอน หาบคอบนภูเหล็ก

งานบุญภับฟ้าต่อชะตาภูชาปีบอน หาบคอบนภูเหล็กเป็นการเคลื่อนไหว โดยใช้วัฒนธรรมเชิงภาษาเกี่ยวข้องกันได้อย่างลงตัวบันพื้นฐานของความเชื่อ วิถีชีวิตความผูกพันระหว่างชุมชนกับธรรมชาติ โดยเป็นการทำบุญให้กับภูเขาของชุมชนที่ต้องนี้ได้กล้ายเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมเหมืองแร่แล้ว จุดมุ่งหมายนอกจากจะเป็นการการทำบุญเพื่ออุทิศให้กับภูเขาที่เสียหายแล้ว งานบุญนี้ยังเป็นการระดมทุนเพื่อใช้ในการเคลื่อนไหวต่อสู้กับเหมืองแร่ท่องคำอีกด้วย การเคลื่อนไหวในรูปแบบของงานบุญนั้นเป็นการสร้างเกราะป้องกันที่ดีจากทหารในช่วงหลังจากการรัฐประหาร เพราะชาวบ้านมักถูกจับตามองไม่ให้มีการรวมตัวกันเป็นมวลชนจำนวนมากเกินกว่า 5 คน ทำให้การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเป็นไปด้วยความลำบาก และมักถูกสกัดกั้นไม่ให้มีการจัดกิจกรรมใด แต่เมื่อกลุ่มคนรักษบ้านเกิดใช้ธีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรม รวมไปถึงการร่วมงานวันเด็กเอ้าไว้ด้วย ทำให้ทหารไม่มีคำสั่งให้หยุดการจัดงาน เพราะถือเป็นงานบุญงานกุศล แต่ก็มีการส่งกองกำลังเข้ามาสังเกตการเล็กน้อยเพื่อความสงบเรียบร้อยในชุมชน (นางวิรอน รุจิไชยวัฒน์ สมภาษณ์ 7 เมษายน 2559)

8. การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษบ้านเกิดที่สำคัญอีกหนึ่งเรื่อง ก็คือการเคลื่อนไหวในรูปแบบที่ใช้สัญลักษณ์แทนการพูดหรือบอกเล่า ข้อความตรงๆ ซึ่งทำให้เห็นถึงรูปแบบของความคิดที่หลากหลาย สร้างความสนใจ และเข้าใจมากขึ้นให้กับคนอื่นที่ไม่ทราบเรื่องราวของชุมชนมาก่อน การสื่อสารโดยการใช้สัญลักษณ์จึงเป็นการเคลื่อนไหวที่ส่งสารไปถึงผู้รับให้ได้เข้าใจง่ายขึ้น หลังจากมีการรัฐประหารกลุ่มคนรักษบ้านเกิดใช้การเคลื่อนไหวในรูปแบบสัญลักษณ์มากขึ้น เพราะสามารถช่วยลดแรงปะทะจากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ และสร้างความเข้าใจในมุมมองใหม่มากขึ้น สัญลักษณ์

ที่ใช้จะเป็นลักษณะของป้ายที่มีข้อความต่างๆ เช่น ป้ายปิดเหมืองสีน้ำเงิน ที่ติดรอบหมู่บ้านทำให้คนผ่านไปผ่านมาได้เห็นถึงเจตนาของกลุ่มคนรักษาบ้านเกิด บทเพลงปลุกจิตข้าวบ้านเจ้าของ ที่สื่อสารให้คนภายนอกรับรู้ถึงความเดือดร้อนที่ไม่สามารถกินข้าวที่ตัวเองปลูกได้ และการแสดงละครเล่าเรื่องราวด้วยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งความอุดมสมบูรณ์ที่เคยมี ทรัพยากรที่จางหายไป ความทุกข์ร้อนที่ได้รับ เป็นต้น (นางวิรอน รุจิไชยวัฒน์. สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2559, นางพรพิพิพ แหงชัย. สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2559)

การเคลื่อนไหวด้วยวิถีให้บ้าน

กลุ่มคนรักษาบ้านเกิดเป็นชาวบ้านธรรมชาติที่สร้างอำนาจขึ้นมาด้วยตนเองเพื่อที่จะใช้ในขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งอำนาจที่ชาวบ้านสร้างขึ้นมาอาศัยการรวมตัวกัน หล่อหลอมองค์ความรู้ภายนอกชุมชนท้องถิ่น ช่วยกันคิด ช่วยกันทำคนละเมี้ยดมือ เพื่อที่จะทำให้การเคลื่อนไหวทุกครั้งดำเนินไปจนสำเร็จ นอกจากรากนี้ยังเรียบง่ายผ่านพันธมิตร และมีการสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักเลือกใช้คน ให้เหมาะสมกับพื้นที่และบริบทของตนเอง ซึ่งยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษาบ้านเกิดล้วนแล้วแต่เป็นแนวคิดที่ชาวบ้านช่วยกันคิดขึ้นมา จากความเป็นท้องถิ่นความเป็นไฟบ้าน ดังต่อไปนี้

1. ระบบการผลิตทางการเกษตร

ชาวบ้านกลุ่มคนรักษาบ้านเกิดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเน้นอนุรักษ์ชาวบ้านทุกคนยอมรับความเชื่อมโยงกับการผลิตโดยเฉพาะการปลูกข้าวที่เป็นการผลิตที่สำคัญมาก เนื่องมาจากพื้นที่บริเวณ 6 หมู่บ้านรอบเมืองทองคำ ไม่ได้มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ให้ผลิต ทำให้การผลิตข้าวผลิตได้แค่ปีละครึ่งเพื่อการบริโภคตลอดทั้งปี เพราะต้องรอน้ำฝนแต่เมื่ออุตสาหกรรมเหมืองแร่เข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่องของ

การผลิต เนื่องจากการประกอบกิจการของเหมืองแร่ทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารโลหะหนัก จนทำให้มีการออกประกาศเตือนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องถึงการปนเปื้อนที่เกิดขึ้น จนชาวบ้านในพื้นที่เองมีความหวั่นวิตก กับการบربิโภค น้ำ พิชพันธุ์อุณหภูมิอากาศต่างๆ รวมไปถึงข้าวที่อยู่บริเวณพื้นที่ รอบเหมือง จากการเดือดร้อนในการผลิตที่หลายครอบครัวที่อาศัยอยู่รอบเหมือง ไม่กล้าที่จะกินข้าวที่ต้นเองปลูกทำให้หลายครอบเรือนเปลี่ยนแปลงการผลิตจากผลิตเพื่อกิน เป็นผลิตเพื่อขายแทน⁴ ซึ่งในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักบ้านเกิด ก็ใช้ประเด็นของการผลิตเป็นตัวสื่อสารให้คนข้างนอกได้รับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นของชุมชน ผ่านบทเพลง หรือ ประ邈ค์ที่มักจะทำให้คนนึกถึง ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักบ้านเกิดจังหวัดเลย คือประ邈ค์ที่ว่า “บ่กล้ากินข้าวบ้านเจ้าของ” ซึ่งเพลงนี้ได้อธิบายอย่างชัดเจนว่าชาวบ้านบริเวณรอบเหมืองไม่สามารถกินข้าวที่ต้นเองปลูกได้ เพราะความหวาดระแวง การปนเปื้อนจากสารโลหะหนัก ทั้งแมลงกานีส สารหนู และไซยาโนด

นอกจากการผลิตข้าวแล้ว การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักบ้านเกิดในเรื่องของการระดมทุนเป็นกองทุนต่างเพื่อหาเงินเข้ากลุ่มนั้น ยังเป็นการนำวัตถุดิบที่เป็นพิชพันธุ์ทางการเกษตรที่มีในชุมชน มาแปรสกัดให้มีมูลค่ามากขึ้นและนำรายได้มาช่วยในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักบ้านเกิด ไม่ว่าจะเป็นการผลิตผ้าฝ้าย หรือจะเป็นกองทุน “กลัวยหอดช่วยคดี” เรื่องของกองทุนเป็นสิ่งที่ชาวบ้านมองถึงต้นทุนธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาเปลี่ยนแปลงให้มีมูลค่าเพิ่ม เพราะกลุ่มคนรักบ้านเกิดเป็นเพียงชาวบ้านธรรมดามาได้มีภาคครัวเรือนก่อกองทุนโดยมาสนับสนุนการเคลื่อนไหว ชาวบ้านจึงต้องช่วยตันเงินในเรื่องของการระดมทุนในการเคลื่อนไหว

⁴ แนะนำว่าข้าวที่ถูกส่งมาจำหน่ายตามขั้นตอนของโรงสี ย่อมส่งผลกระทบต่อคนในเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากเรา想像คงปล่อยให้อุตสาหกรรมสร้างมลพิษมาก็ค้างคื้อการผลิตภาคเกษตรกรรมเข่นนี้ต่อไป

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดที่ใช้วิธีการผลิตเป็นสิ่งบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นกลับชุมชนอีกหนึ่งอย่าง คือการจัดนิทรรศการในงานบุญภูทับฟ้าต่อจะต่ำบ้าน หาบคอบนภูเหล็ก เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ก่อนและหลังการเข้ามาของอุสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำ โดยแบ่งเป็น 2 โซน โซนแรกเป็นความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธรรมชาติที่ชาวบ้านอาศัยผ่านมาและนี้ในการปลูก และพืชผักที่หากินได้ตามธรรมชาติ ทั้งมัน เมือก ผักกุด ผักหวาน หน่อไม้ มะพร้าว กล้วย เป็นต้น ส่วนในโซนที่สองเป็นเรื่องราวของความแห้งแล้ง สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงทั้ง ต้นไม้ เที่ยวน่า น้ำธรรมชาติที่เคย生生ตัวเต็มไปด้วยตะกอนดินสีเข้ม เพราะการปันเปื้อน เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจนทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อต้องการที่จะทำให้เกิดการฟื้นฟูธรรมชาติในชุมชนให้กลับมา มีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ใช้ปล่อยทิ้งไว้ให้บ้านเจ้าของเดิมไปด้วยเป็นกองขยะสารพิษบนภูเขาใกล้หมู่บ้าน

2. งานบุญ ประเพณี และวัฒนธรรม

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดนั้นได้มีการนำวัฒนธรรมความเชื่อ ประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น เข้ามาร่วมกับการเคลื่อนไหวนอกจังหวัดเป็นการที่ช่วยให้กลุ่มสามารถจัดกิจกรรมในเคลื่อนไหวได้ภายใต้สถานการณ์ที่ประชาชนไม่มีสิทธิ์เสรีภาพ ถูกจำกัดสิทธิ์ต่างๆ เพราะอยู่ในรัฐบาลของทหาร ยังเป็นการระดมทุนในการเคลื่อนไหวในอนาคต และเสริมสร้างกำลังใจให้กับกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดอีกด้วย

การเคลื่อนไหวที่เป็นงานบุญนั้น เป็นการนำพิธีกรรมทางศาสนา พุทธ และพราหมณ์ มารวมไว้ในกิจกรรมการเคลื่อนไหว งานบุญนี้เป็นการทำบุญให้กับภูเขาทำให้เห็นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ การเคลื่อนไหวในลักษณะของการจัดงานบุญนี้ยังทำให้ได้สัมผัสถึงความเป็นสังคมอีสาน ความเป็นไทยบ้าน ทั้งพิธีกรรมต่างๆ การกินการอร่อยข้าวปลา

อาหาร วัฒนธรรมการต้อนรับแขกผู้มาเยือน รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่ร่วมใจกันช่วยกันจัดงานนี้ตั้งแต่วันเตรียมงาน พ่อแก่แม่เม่าพร้อมใจกันมาช่วยจัดดอกไม้ บายศรี ข้าวของเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมคุณวายกางคนและหนุ่มสาวเตรียมงานในส่วนของกิจกรรมเคลื่อนไหวกิจกรรมระดมทุน ทุกคนเสียสละข้าวของเครื่องใช้ หรือวัตถุดิบสำหรับทำข้าวปลาอาหารด้วยความเต็มใจ เด็ก ๆ ก็มีกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้ทำทั้งแสดงละคร ร้องเพลง เล่นดนตรี ทุกคนล้วนแล้วแต่มีหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมที่จัดขึ้น

สิ่งที่ได้พัฒนาในการจัดการเคลื่อนไหวในลักษณะของบุญยังมีในเรื่องของอาหารการกินที่เป็นในลักษณะของอาหารพื้นบ้าน และวัฒนธรรมการต้อนรับแขกผู้มาเยือน โดยวัฒนธรรมอาหารที่ได้ทำในงานส่วนใหญ่เป็นอาหารท้องถิ่นที่คนในชุมชนบริโภคนี้มักจะกินกัน ซึ่งเน้นผักพื้นบ้าน ข้าวเหนียว สมตำแหน่ง น้ำแข็ง เป็นต้น แต่ที่ผู้ศึกษาคิดว่าได้เด่นและทำให้แขกผู้มาเยือนอย่างจะลองลิ้มรสมีอยู่ 2 อย่างด้วยกัน คือ แกงหน่อไม้แห้ง และลาบเทา ลักษณะของแกงหน่อไม้แห้งจะเหมือนกับแกงหน่อไม้ทั่วไปแต่แตกต่างกันตรงที่หน่อไม้ที่นำมาใช้จะต้องตากแดดให้แห้งก่อนที่จะนำมาประกอบอาหาร ซึ่งการทำหน่อไม้แห้งเป็นการถนอมอาหารอย่างหนึ่งเพื่อให้สามารถอยู่ได้นานขึ้น ส่วนเมนูเด็ดที่เป็นที่กล่าวถึงและสร้างความสนใจให้กับแขกผู้งานร่วมงานบุญ คือ ลาบเทา เทาเป็นสาหร่ายน้ำจีดชนิดหนึ่ง มีลักษณะเป็นเส้นยาว ๆ สีเขียว หาได้ตามแหล่งน้ำสะอาดตามธรรมชาติ การทำลาบเทาเหมือนกับการทำลาบหมูลาบไก่ ซึ่งรสชาติก็เหมือนกับที่เรากินลาบจากเนื้อสัตว์ตามปกติ ซึ่งแม้ ๆ ที่เข้าครัวทำอาหารมักบอกกับคนที่มาช่วยงานบุญว่า “หากมาแล้วไม่ลองชิมลาบเทาจะถือว่ามาไม่ถึงบ้านนาหน่องบง” และจะบอกทุกครั้งว่าวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารไม่มีสารปนเปื้อนแน่นอน เพราะนำมาจากพื้นที่ ที่มั่นใจว่าไม่ได้รับผลกระทบจากสารพิษที่เกิด

จากเมืองและท้องคำ นอกจากเรื่องของอาหารแล้ววัฒนธรรมการต้อนรับของกลุ่มคนรักษบ้านเกิดยังสอดแทรกประเด็นของการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวไร้ถิ่นด้วย ตัวอย่างเช่น เมื่อมีแขกจากภายนอกเข้ามาในหมู่ชน ทางกลุ่มก็จะต้อนรับด้วยอาหาร และการจัดที่พักให้ แต่เอกสารนี้ของการต้อนรับแยกของที่นี่คือการทำสปาล้างสารพิษให้กับแขกผู้มาเยือน ซึ่งจะประกอบด้วย น้ำสกัดล้างสารพิษ การพอกหน้าล้างสารพิษ การแพร์เมอแฟ่เท้าล้างสารพิษ และการขัดผิวล้างสารพิษ เป็นต้น การทำสปาล้างสารพิษทำให้เห็นถึงผลกระทบด้านสุขภาพ การปนเปื้อนของสารพิษในหมู่ชนจนทำให้ชาวบ้านต้องหาวิธีการปักป้องตนเอง โดยการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลตนเอง

3. สำนักความเป็นเจ้าของ

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษบ้านเกิดเป็นการเคลื่อนไหวที่แสดงออกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ ความเป็นเจ้าของพื้นที่ที่พากษาอาศัยอยู่มาเป็นเวลานานตั้งแต่บรรพบุรุษ ตกทอดมาสู่ต้นเอง และต้องการให้ดำรงอยู่ไปจนถึงรุ่นลูกหลาน พากษาจึงมีความพยายาม ทุ่มเททุกๆ อย่างเพื่อที่จะรักษาแผ่นดินนี้เอาไว้ด้วยการอุปกรณ์ที่มีอยู่ ต่อสู้กับบริษัทเหมืองแร่ท้องคำ ชาวบ้านกลุ่มคนรักษบ้านเกิดยอมอุทิศชีวิต แรงกาย แรงใจ ของพากษาในขบวนการเคลื่อนไหว จะเห็นได้จากการเคลื่อนไหวแต่ละครั้งทุกๆ คนต่างไปด้วยหัวใจ ยอม犧牲เวลาที่จะต้องประกอบอาชีพทำมาหากิน ยอมละเวลาร่วมจากการทำงานหนัก หรือแม้กระทั่งการยอมสละความสุขที่จะได้อยู่กับครอบครัวเพื่อร่วมในการเคลื่อนไหว “กำแพงใจ” เป็นตัวอย่างหนึ่งของยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษบ้านเกิดที่แสดงถึงความรู้สึกของความเป็นเจ้าของจนต้องทุ่มเททุกอย่างในการต่อสู้ครั้งนี้ ชาวบ้านกลุ่มคนรักษบ้านเกิดทุ่มเทสร้าง กำแพงใจ ถึง 3 ครั้ง แม้ว่าจะในทำลายแต่พากษาเก็บรักษาไว้กับตัว กำแพงใจ กำลังทรัพย์ตามครั้งที่แต่ละคนพอกจะช่วยได้ เพื่อที่จะปิดกั้นการขันสารเคมี

เข้าออกในหมู่บ้าน พ่อบ้านหลาย ๆ คนต้องละเวลามาเฝ้ายามในบริเวณที่ทำ กำแพงใจ เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยภายในชุมชน ผู้ศึกษาอยกตัวอย่าง บุคคล 3 คน ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดที่เป็นเจ้าของทรัพยากร และอยู่ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด ดังนี้

บุคคลแรก คือ แม่ไน เธอเป็นปากเสียงสำคัญของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด ในช่วงปี 2557 แม่ไม่ตั้งห้องลูกสาวคนสุดท้อง แต่แม่ไม่ก็ไม่เคยหยุด ที่จะไปร่วมในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดเลย ในขณะตั้งห้อง แม่ไม่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่สร้างความสะเทือนใจในคืน 15 พฤษภาคม 2557 พ่อไม่ผู้เป็นสามีได้ถูกชายอกราชจับไปเป็นตัวประกันและโดนทำร้าย ร่างกาย จากคำบอกเล่าของผู้อยู่ในเหตุการณ์สภาพของแม่ไม่ไม่ด่างจากคน ไร้ชีวิต เพราะความเป็นห่วงสามี แต่แม่ไม่กับลูกสาวในห้องก็ข้ามฝ่านมา ได้ แม่ไม่คลอดลูกสาวของมาเชื่อมว่า “ฝ่ายตุ่ย” แม่ไม่พาฝ่ายตุ่ยไปด้วย ในทุกการเคลื่อนไหว ถ้าเป็นสภาพปกติแม่ไม่คงเลี้ยงฝ่ายตุ่ยอยู่ที่บ้านตาม ประสาแม่ทั่ว ๆ ไป แต่ เพราะตอนต้องต่อสู้เพื่อปกป้องบ้านเกิดของตัวเอง กับสัญชาตญาณของความเป็นแม่ที่ไม่อาจจะทิ้งลูกไว้ได้ ทำให้แม่ไม่เลือกที่ จะทำหน้าที่ทั้ง 2 อย่างในเวลาเดียวกัน ซึ่งเป็นภาพที่ผู้ศึกษาเห็นแล้วรู้สึกถึง ความอบอุ่น เพราะเป็นภาพที่แม่คุ้มครองน้อยทั้ง ๆ ที่ต้องเดริยมพร้อมรับกับ สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในการเคลื่อนไหว หากลองมองดูดี ๆ แล้วสิ่งที่แม่ไม่ กำลังปกป้องทรัพยากรเพื่อให้อยู่ต่อไปจนถึงอนาคตเพื่อให้ฝ่ายตุ่ยเติบโต ขึ้นมาได้ใช่ประโยชน์ ขณะนี้ฝ่ายตุ่ยอายุประมาณเกือบ 2 ขวบ เดอยังคง เข้าร่วมในเกื้อบทุก ๆ กิจกรรมของความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้าน เกิด สถานที่ว่างเล่นของเธอแตกต่างจากเด็กคนอื่นในวัยเดียวกัน สนานเด็ก เล่นของเธอ คือ ศala กลางจังหวัด อำเภอ ศala องค์กรบริหารส่วนตำบล เข้าหลวง ต่างจังหวัด และอีกหลายที่ที่ชาวบ้านไปชุมนุมกัน ห้องนอนของเธอ นอน คือ ลานกว้าง ห้องประชุมและทุกสถานที่แห่งการเคลื่อนไหว เธออยู่

กับการเคลื่อนไหวจนเป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดไปแล้ว อาจจะเป็นเพราะเด็กน้อยคนนี้อยู่กับการเคลื่อนไหวตั้งแต่อยู่ในห้องเชอจึงชึมชับ การเป็นนักต่อสู้ตั้งแต่เยาว์วัย ภาพของเรอที่พูดเห็น จึงเป็นการแสดงออกมาด้วยความไว้เดียงสาทั้งคำพูดที่ว่า “สู้ๆ” ที่หลุดออกมากองกับการชูมือแสดงถึงการต่อสู้ทำให้พูดเห็นอดอมยิ่มไม่ได้ จากสิ่งที่ผู้ศึกษาพูดเห็นสะท้อนถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรของคนในชุมชน ที่ทุ่มเททั้งแรงกาย แรงใจ เสียสละบางสิ่งบางอย่างเพื่อที่จะปกป้องธรรมชาติให้คงอยู่สืบไป ดังเช่นแม่น้ำที่เสียสละเวลาในการเลี้ยงลูกอยู่ที่บ้านมาร่วมในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด

บุคคลต่อมา คือ พี่บอย เธอเป็นคนที่มีบทบาทในการจัดการเรื่องของคดีความ พี่บอยอาศัยอยู่กับแม่และพี่ชาย ล้าหากไม่มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด กิจวัตรประจำวันของพี่บอยก็คงไปที่สวนยางพาราแต่ทุกวันนี้สถานที่ ที่บอยไปบ่อยที่สุดกลับเป็น “ศาล” เพราะกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดถูกฟ้องร้องจากบริษัทเหมืองแร่ทองคำเกีอบ 19 คดี ดังนั้นเวลาที่พี่บอยควรจะไปประกอบอาชีพเพื่อปากท้องของครอบครัว ต้องเปลี่ยนเป็นการไปติดต่อที่ศาลเรื่องของคดีความ บางครั้งกำลังกรีดยางพาราอยู่ มีเสียงโทรศัพท์ดังขึ้นก็ต้องวางมือจากลิ่งที่ทำอยู่แล้วไปจัดการงานของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดก่อน คำหนึ่งที่ผู้ศึกษาได้ยินจากพี่บอยพร้อมกับรอยยิ้มคือ “งานส่วนรวมต้องมาก่อนงานส่วนตัว” พี่บอยก็เป็นอีกด้วยอย่างหนึ่งที่ผู้ศึกษารู้สึกว่า เพราะความเป็นเจ้าของในทรัพยากรทำให้พี่บอยเลือกที่จะทุ่มเทชีวิตให้กับการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด แม้จะมีภาระหนักที่จะต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงต้นเองและครอบครัว แต่ก็ไม่สามารถทิ้งหน้าที่ของส่วนร่วมไปได้

บุคคลสุดท้าย เป็นเยาวชนผู้มีหัวใจล้าภูมิ กล้าที่จะบอกเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับบ้านของตนเองน่องพลอย เธออาศัยอยู่ในบ้านภูทับพ้า

พัฒนาซึ่งเป็น 1 ใน หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ เครือเป็นเพียงเยาวชนคนหนึ่ง ที่พูดสิ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่เครืออยู่มาตั้งแต่เกิดผ่านการให้สัมภาษณ์ในค่าย เยาวชนอักษรบ้านเจ้าของ ตอน นักศิษย์ลัมนำ น้ำใจ แต่สิ่งที่เครือพูดนั้น ทำให้บริษัทเมืองเรื่องทองคำ ยื่นฟ้องหมื่นประมាមบาทเยาวชนนักข่าวพลเมือง อ.วังสะพุง จ.เลย อายุ 15 ปี ในข้อหาหมื่นประมាមโดยการโฆษณาด้วย เอกสารและโทรศัพท์ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้สร้างความกลัวให้กับเครือ ในกรณีนี้ มีความพยายามจากบริษัทเมืองเรื่องทองคำต้องการจะให้เครือขอโทษ เพื่อแลกกับการถอนฟ้อง เมื่อชาวบ้านกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดทราบข่าว จึงเคลื่อนไหวโดยการเขียนป้ายที่มีข้อความ “I'm Ploy” เพื่อให้กำลังใจ เหตุการณ์วันนั้นผู้ศึกษาได้อ่านเหตุการณ์นั้นด้วย น้ำตาของเยาวชนไหล ออกมากต่อหน้าสาธารณชนเป็นครั้งแรกหลังจากเกิดเรื่อง เครือกล่าวว่า เครือร้องให้เพราฤกุฟ้องครั้งแรก แต่ไม่ใช่เพราฯ เครือกลัว แต่เป็นน้ำตาของ ความภูมิใจและดีใจ ที่พ่อฯ แม่ฯ มาให้กำลังใจและพร้อมจะต่อสู้เดียงข้างเครือ หลังจากเหตุการณ์วันนั้นผู้ศึกษาได้มีโอกาสสัมภาษณ์และได้ร่วมทำกิจกรรมกับน้อง พลอยและเพื่อนๆ ของเครือ หลังจากที่เครือถูกฟ้องร้องเครือเข้ามาทำกิจกรรม การเคลื่อนไหวกับกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดมากขึ้นในฐานะของเยาวชนคนหนึ่ง ที่มีจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด สิ่งที่เครือพูดเครือไม่ได้รู้สึกว่าเครือกำลังทำอะไรไร้ผล เพราะเครือเป็นคนในชุมชน เป็นหนึ่งในเจ้าของทรัพย์สิน เครืออยู่กับครอบครัวติดมาตั้งแต่เครือยังเด็ก เครือเห็นถึงความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นเครือจึงกล้าที่จะพูด สิ่งที่เกิดขึ้นกับบ้านเกิดของเครือ จากคิดความทำให้เครือมีความตั้งใจอย่าง จะช่วยเหลืองานเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด อาทิ การช่วยกิจกรรม ภายในที่ก่อให้กลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดจัดขึ้น การออกไบเพสเดงละครและดนตรีกับ เครือข่ายข้างนอกในนามเยาวชนกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด การเข้าร่วมกิจกรรม ของเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมในภาคอีสาน เป็นต้น น้องพลอยเป็นอีกหนึ่ง ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนในฐานะของเยาวชนที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินในท้องถิ่น

และออกมากป้องโดยการเข้าร่วมการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษบ้านเกิด ถึงแม้เชื้อชาติจะไม่ได้ทุ่มเททั้งชีวิตเพื่อการเคลื่อนไหวเหมือนกับผู้ใหญ่หลาย ๆ คน เพราะเชื้อเป็นเพียงเยาวชนตัวเล็ก ๆ แต่เชอก็ตั้งใจทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีสุดความสามารถของเชอ

นอกจากตัวอย่างของบุคคลที่แสดงความเป็นเจ้าของทรัพยากรโดยการทุ่มเทชีวิตในการเคลื่อนไหวแล้ว ความเป็นเจ้าของยังถูกส่งผ่านเป็นการเคลื่อนไหวในรูปแบบการแสดงละครที่สืบทอดให้เห็นการใช้ชีวิตประจำวันของชาวบ้าน การสืบทอดถึงความอุดมสมบูรณ์ที่เคยมีในชุมชน ในอดีตสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นการบ่งบอกวิถีชีวิตของชาวบ้านและทรัพยากรที่เชื่อประยิญต่อภัน การเข้ามาของอุดุสาหกรรมเหมืองแร่ท่องคำทำให้ความเป็นไทยบ้านจางหายไป เพราะทรัพยากรที่ถูกทำลายทำให้ชีวิตของชาวบ้านมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน การผลิตจากกินต้องเป็นผลิตเพื่อขาย น้ำผักปลาอาหารจากหาได้จากธรรมชาติต้องซื้อ ชีวิตประจำวันจากการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัว ต้องลุกขึ้นมาเริ่มต้นเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อความอยู่รอด สุขภาพกายที่ต้องคงอยู่ระมัดระวังกับสารปนเปื้อน สุขภาพจิตต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนเดิม การหาดูแรงต่อภัยจากการเคลื่อนไหว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่ต้องการสะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นไทยบ้านของชาวบ้านต้องเปลี่ยนแปลงทั้งที่พากษาเป็นเจ้าของทรัพยากรในท้องถิ่น แต่กลับต้องทนให้คนจากข้างนอกมาตักตวงทรัพยากรออกไป และทั้งนี้เพียงซากของความเสื่อมโกรธไม่หักบพากษา

4. อัตลักษณ์คนรักษบ้านเกิด

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษบ้านเกิดแต่ละครั้งจะมีการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นภาพจำทำให้คนที่เห็นได้รับรู้ว่านี้คือกลุ่มของคนรักษบ้านเกิด ได้แก่การใส่เสื้อสีเขียวซึ่งเป็นสีสัญลักษณ์ของกลุ่มคนรักษบ้านเกิด การใช้ผ้าพันคอที่ทำจากผ้าฝ้าย ซึ่งเป็นวัสดุดีที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือการที่

สตรีในกลุ่มใส่ผ้าชนิดทุกคน เพื่อบ่งบอกถึงการเป็นไทยบ้านกลุ่มคนรักบ้านเกิด
ในการไปเคลื่อนไหวตามสถานที่ต่างๆ นอกจ้าจากการสร้างอัตลักษณ์ผ่าน
เครื่องแต่งกายแล้ว ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักบ้านเกิดยังมีการ
ทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมด้านอาหาร ในการไปเคลื่อนไหวในพื้นที่ใกล้ๆ หรือ
การเคลื่อนไหวที่จะต้องมีการตั้งหลักปักฐานเพื่อเตรียมรับสถานการณ์
จะมีการขนอุปกรณ์สำหรับทำอาหารพื้นบ้าน เพื่อทำอาหารตั้งวงรับประทาน
อาหารกัน แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่สบายน่าเรียบง่าย โดยส่วนใหญ่อาหาร
ที่มักเตรียมพร้อมไว้ในการไปเคลื่อนไหว คือ สมตำ ข้าวเหนียว เป็นต้น
ภาพเหล่านี้สะท้อนความเป็นไทยบ้านที่ไม่ได้อาภิญญาด้วยสิ่งใดๆ ในการเคลื่อนไหว
พวกราชถือเพียงเครื่องดั่งชีพที่ใช้เป็นอาชูในสมรภูมิแห่งการเคลื่อนไหว
อันได้แก่ กระติบข้าว ครก สาก ส่วนการเคลื่อนไหวนั้นพวกราชใช้เพียงหัวใจ
ที่รวมกันเป็นหนึ่งเดียว เพื่อจะรักษาปักป้องบ้านเกิดเอาไว้ จากคนนอกที่
จะมาตักดองทรัพยากราชของชุมชน

อัตลักษณ์อีกอย่างหนึ่งที่ทำให้คนข้างนอกสนใจกลุ่มคนรักบ้าน
เกิด คือ บทบาทของสตรีในขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักบ้าน
เกิด ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญมากในขบวนการเคลื่อนไหว เพราะหากให้
ผู้หญิงนำหน้าในการเคลื่อนไหวจะทำให้ความรุนแรงในการประทักษิณ
เจ้าหน้าที่ลดลง เพราะผู้หญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนแอกว่าผู้ชายในเรื่องของ
พละกำลัง หากเจ้าหน้าที่ใช้ความรุนแรงกับผู้หญิงก็จะกลایเป็นภาพลักษณ์
ที่เสื่อมเสียแก่ภาครัฐ

นอกจากนี้บทบาทที่สำคัญอีกอย่างของผู้หญิง คือ การใช้ความรู้
ท่องถิ่นในการผลิตสินค้าเพื่อขาย เพื่อสร้างกองทุนในความเคลื่อนไหว ซึ่ง
กองทุนเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุหลายราย คนที่อยู่บ้านว่างหรือมีข้อจำกัดต่างๆ
ทำให้ไม่สามารถไปร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวได้มีส่วนร่วมกับขบวนการ
เคลื่อนไหว โดยการเข้าร่วมกองทุนเพื่อช่วยผลิตสินค้าและยินดีที่จะให้ทาง

กลุ่มกองทุนหกรายได้ส่วนหนึ่งเข้าในกองทุนสำหรับการเคลื่อนไหว จากบทบาทของผู้หญิงในการเคลื่อนไหวทำให้คนภาพนอกได้พบเห็นถึงความสำคัญของผู้หญิงที่ปรากฏขึ้นในขบวนการเคลื่อนไหวจนเป็นอัตลักษณ์หนึ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นไทยบ้านที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมมากมายจนได้รับการพูดถึงจากองค์กรต่างๆ ว่าผู้หญิงในขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด เป็นกลุ่มสตรีนักสิทธิมนุษยชน ซึ่งเมื่อวันที่ 7 มี.ค. 2559 ตัวแทนผู้หญิงกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด 6 หมู่บ้าน อ.วังสะพุง จ.เลย ได้ไปรับรางวัล 'ผู้หญิงนักปกป้องสิทธิมนุษยชน' ประจำปี 2559 เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติผู้หญิงที่ปกป้องสิทธิมนุษยชน สร้างขวัญและกำลังใจในการขับเคลื่อนสังคมไทย จัดโดยคณะกรรมการด้านสิทธิสตรี คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) อีกด้วย

อภิปรายการใช้ริสต์ไบบันสร้างขบวนการเคลื่อนไหว

1. การสร้างประสบการณ์ร่วมกันของคนในชุมชน

การสร้างประสบการณ์ร่วมกันของคนในชุมชน เป็นผลมาจากการที่ทุกคนต่างรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นเจ้าของพื้นที่จนนำมาสู่การร่วมกันเคลื่อนไหว ซึ่งประสบการณ์ที่ทุกคนในชุมชนได้รับร่วมกัน มีทั้งในส่วนของการต้องเผชิญหน้ากับบริษัทเหมืองแร่ท่องคำและประสบการณ์ที่ต้องประทับใจเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในฐานะคนกลางในการจัดการความขัดแย้ง รวมไปถึงประสบการณ์ที่ต้องเผชิญจากกฎหมายบังอย่างที่ลิตรอนสิทธิของคนในชุมชน ประสบการณ์ในขบวนการเคลื่อนไหวจากความเป็นไทย บ้านถูกสร้างเป็นประสบการณ์ร่วมให้คนอื่นได้รับรู้ผ่านการสื่อสารออกไป ข้างนอก เป็นของแท้ที่ไม่ต้องประดิษฐ์สร้างขึ้นใหม่ เป็นประสบการณ์ที่ไม่ต้องกระตุ้นเตือน เน้นย้ำเป้าหมายร่วมกัน แต่ทุกคนรับรู้จากภายนอกความรู้สึกของผู้ถูกกระทำ ขณะเดียวกัน "ความเป็นเจ้าของ" คือสิ่งที่สร้างสำนึกร

และสร้างการรับรู้ให้เกิดขึ้นได้กับคนทุกกลุ่ม มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิ่งอันเป็นที่รัก ห่วงเหงน และไม่ต้องการพรางจากไป การเร้าความรู้สึกเหล่านี้ให้คนภายนอกชุมชนได้รับรู้จะได้ไม่ยาก นอกจากนั้นขบวนการเคลื่อนไหวที่อาศัยจุดเด่นของความเป็นไทยบ้านช่วยเสริมให้เห็นสำนึกรักความเป็นเจ้าของ และทำให่ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะเป็นเรื่องในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่ได้รับผลกระทบและความไม่เป็นธรรมที่ได้รับจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ “ไทยบ้าน” ยังช่วยสร้างสำนึกรักความเป็นคนอีสาน ที่ต่อมาได้กลายเป็นเครือข่าย “อีสานใหม่” ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของพื้นที่ต่างๆ ในภาคอีสานที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาด้วย

2. ข้อถกเถียงในแนวคิด

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (new social movement) พบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษารักบ้านเกิดมีลักษณะสอดคล้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ตรงที่ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษารักบ้านเกิดไม่ได้ต้องการจะล้มอำนาจภาครัฐแต่ต้องการจะสร้างกฎเกณฑ์ทางการเมือง เพื่อต่อรองกับบริษัทเหมืองแร่ท้องคำ แต่ขบวนการต้องเรียกร้องผ่านกลไกของภาครัฐ เพราะรัฐเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่และบริษัทเหมืองแร่ท้องคำ ดังนั้นประชาชนจึงมีความพยายามเคลื่อนไหวตามกระบวนการของภาครัฐ แต่เมื่อรัฐไม่สามารถจะจัดการปัญหานี้ได้ประชาชนมีความจำเป็นที่จะต้องเรียกร้องด้วยตนเอง โดยการอุกมาเคลื่อนไหว เรียกร้องให้เกิดความเป็นธรรมต่อประชาชน โดยให้สามารถร่วมเรียกร้อง ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษารักบ้านเกิดไม่ใช่เพียงชาวบ้านเท่านั้น ที่อุกมาเคลื่อนไหว แต่รวมไปถึงชนชั้นที่เป็นผู้นำในท้องถิ่นก็มีบทบาทในขบวนการเคลื่อนไหวเช่นมาเป็นคนสำคัญที่ช่วยเป็นปากเสียงสำคัญในการต่อสู้ตามกลไกของรัฐที่เรียกว่าระบบสภากองถิ่น นักวิชาการในมหาวิทยาลัย

ทั้งมหาวิทยาลัยจากภาคอีสาน และส่วนกลาง องค์กรพัฒนาเอกชน นักศึกษา สื่อมวลชน และชาวบ้านในภาคอีสานที่รวมตัวกันในนาม “อีสานใหม่”

ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิดเป็นการเคลื่อนไหว ตามวิถีชีวิตความเป็นไทยบ้าน ที่เกิดขึ้นมาเพื่อการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ขบวนการเคลื่อนไหวจึงเป็นแบบตรงไปตรงมาเพื่อที่จะปกป้องทรัพยากร และชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อความอยู่รอดของตนเอง และลูกหลานในอนาคต สิ่งที่พวกเขาราชการที่ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของ เพื่อรักษาไว้ให้กับลูกหลานสืบไป ที่ต้องอยู่ในพื้นที่อันเป็นบ้านเกิดจากกองสารพิษไกลหมุบ้าน และปกป้อง ทรัพยากรที่ทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของ เพื่อรักษาไว้ให้กับลูกหลานสืบไป เราอาจจะเรียกประชาสังคมแบบนี้ว่าเป็นประชาสังคมไทยบ้าน คือ การ เคลื่อนไหวของชาวบ้านผู้ไร้อำนาจ ซึ่งได้รับผลกระทบจากรัฐ ที่ไม่ใช่สิทธิ เรื่องชุมชนท้องถิ่น หรือการเรียกร้องผลประโยชน์ผ่านองค์กร แต่เป็นชีวิต ของปัจเจกที่ถูกท่อเป็นโครงข่ายความสัมพันธ์ที่ได้รับความทุกข์ยากและผล ผลกระทบจากภัยธรรมชาติจากโครงการพัฒนาที่ร่วมกัน

สรุป

ความเป็นไทยบ้านที่ถูกนำมาใช้ในขบวนการเคลื่อนไหว ทำให้ การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรักษ์บ้านเกิด มีพลังเข้มแข็งขึ้น ภาครัฐเปิดรับฟัง และยินยอมจะเจรจาประนีประนอมมากขึ้น ขณะที่บริษัทเหมืองแร่ได้ลด ความแข็งกร้าว และลดการตอบโต้ด้วยวิธีการรุนแรง ขณะเดียวกันก็คนรักษ์ บ้านเกิดก็เปิดพื้นที่ตัวตนต่อสาธารณะเป็นที่รู้จักและมีแนวร่วมขบวนการ เคลื่อนไหวเพิ่มขึ้น ซึ่งจนถึงปัจจุบันบริษัทฯ ก็ยังไม่สามารถถ่ายทอดภาระ บัตรเพิ่มเติมได้ หลังจากประท้วงบัตรเดิมหมดอายุลง โดยความเป็นไทยบ้าน ในที่นี้ได้แก่

ระบบการผลิตทางการเกษตร เป็นการนำวิถีการผลิตมาเป็นตัวนำเสนอในการเคลื่อนไหว ผ่านบทเพลง นิทรรศการต่างๆ โดยแสดงความเปลี่ยนแปลงของความอุดมสมบูรณ์ในด้านก่อんじゃないอุดสหกรรมเหมือนแร่ทองคำ และหลังจากมีการเข้ามาของเหมืองแร่ทองคำ ตัวอย่างเช่น วิถีการผลิตข้าวมีการเปลี่ยนแปลงไป จากการผลิตเพื่อที่จะบริโภคในครัวเรือน ถูกแปรเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อขาย เพราะชาวบ้านในพื้นที่กลัวการปันเปื้อนของสารโลหะหนัก เป็นต้น

งานบุญประเพลณ พิธีกรรมความเชื่อเพื่อจัดกิจกรรมในการเคลื่อนไหวและระดมทุนเพื่อหาเงินทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนข้างนอกได้เข้ามาสัมผัสพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และเรียนรู้ถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้านกับการใช้ชีวิตประจำวันกับความเสี่ยงในเรื่องของสารพิษปนเปื้อนแล้ว ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชน และความสัมพันธ์กับกลุ่มพันธมิตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหว อีกด้วย

สำนึกรความเป็นเจ้าของ ซึ่งเป็นการบอกรความเป็นเจ้าของพื้นที่ และทรัพยากรตั้งแต่บรรพบุรุษเป็นต้นมา มีการใช้ประโยชน์และรักษาดูแลทรัพยากรจนมาถึงปัจจุบัน หลังจากการเข้ามาของอุดสหกรรมเหมือนแร่ทองคำ ความเป็นเจ้าของจึงเป็นการทุ่มเทชีวิตให้กับขบวนการเคลื่อนไหว เพื่อที่จะปักป้องทรัพยากรที่ตนเองเป็นเจ้าของเอาไว้

อัตลักษณ์คนรักษ์บ้านเกิด สร้างมีบทบาทสำคัญในกลุ่ม การแต่งกาย อาหาร การต้อนรับผู้มาเยือน ล้วนแสดงให้เห็นถึงการเป็นชาวบ้าน มีสาน ที่รักและหวงแหนถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ที่ยอมทุ่มเทเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อความมัตต่อสู้เรียกร้อง จนการต่อสู้เรียกร้องกล้ายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

รายการข้างต่อไป

หนังสือ

ไชยรัตน์ เจริญสินโอพาร. (2540). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่.

กรุงเทพฯ: วิภาวดา.

ประภาส ปั่นตับแต่ง. (2542). การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัชชาคนจน.

กรุงเทพฯ: ต้นตำรับ

เอกสารที่ได้รับดีพิมพ์

เพ็ญใจ แซ่ดัง. (2557). ข้อเท็จและความจริง เหตุของเรื่องท้องคำ จังหวัดเลย.

บันทึกการนำเสนอในงานสัมมนาวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ.

นลินี ตันตวนนิตย์. (2551). มิติวัฒนธรรมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม. วารสาร

สังคมลุ่มน้ำโขง. ปีที่ 4 (1). 1-6.

สามชาย ครรัตน์. (2558). การศึกษาการพัฒนาในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวสนับสนุน

ว่าทกรรม เอกสารคำสอนวิชา บก.697 ขบวนการประชาสังคมกับ

การพัฒนาชนบทไทย.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

องค์กรแม่น้ำเพื่อชีวิต. (2555). บันได 6 ขั้น การทำวิจัยไทยบ้าน. สีบคันเมื่อ 13

มิถุนายน 2559. จาก cmsdata.iucn.org/downloads/iucn_tai_baan_research_thai

การสัมภาษณ์

1. นางระนอง กองแสน, อายุ 55 ปี, อาชีพ เกษตรกร, สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2559

2. นายสรพันธ์ รุจิชัยวัฒน์, อายุ 47 ปี, อาชีพเกษตรกร, สัมภาษณ์ 6 เมษายน 2559,

3. นางวีรอน รุจิเซียวน์, อายุ 45 ปี, อาชีพเกษตรกรรرم,
สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2559
4. นางพรทิพย์ หงษ์ชัย, อายุ 47 ปี, อาชีพเกษตรกรรرم, สัมภาษณ์
5 เมษายน 2559
5. นางมล คุณนา, อายุ 40 ปี, อาชีพเกษตรกรรرم, สัมภาษณ์ 7
เมษายน 2559
6. นางสาวภัทรารณ์ แก่งจำปา, อายุ 36 ปี, อาชีพเกษตรกรรرم,
สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2559,